בת מזגא חמרא. זה שמה: **יפה כח הבן.** הלכה היא בפרק כל הנשבעין (דף מא.): **שקיטנא.** שם העוף ויש הרבה שמין לומר שקוקיון: **מרוכין** וגופו מלוש שרי: **מורזמא.** שם עוף שהיה מוחזק להם בטהור ושוקיו מרוכין וגופו מלוש: **נגוס פסול.** כמומי בהמה בכורות (דף מה:): **ירוקין פסולין.** גיד נחמרו מעיה מן ליה במתניתין (לעיל דף נו.): **זה השולה דגים מן הים.** לימנו שוו בקיאי היא והוא עורב הים: **שהודו כפות.** כרבלתו עבה ודומה כמי שכפוה למוך הרחם וכפותה שם והוא עוף גדול כמרגנל [א] וקורין לו פוטו"ן שלגי"ם: **וזהו שהביא שמיר למקדש.** להא נגר טורח מתרגמינן ליה והוא מרגנולא נרא וגיטין בפרק מי שמתו (דף סח:) מפרש מלי עביד ליה למנגר ליה טוריא: **צדקתך כהררי אל.** לפיי' נמלה לית ליה חיותא כגדולה: **ומשפטיך אף בתהום רבה.** שמנמה שלך לשפוט ולעשות נקמתך בדגת היס להמית המזומנים למות. לשון מורי. ליענא מחריגא לנמלה הוא לומר לצדקתך כהררי אל שמזומנים מזומנין לה בלא טורח ועם מי שתתה נשפטו לתת דנו עד תהום רבה כגון שלך שטורח לנקם שם מזומנים: לקני וכטני שריץ שקנאי וכטנאי מקום שנהגו: **נין.** דרישט"ר: **דשביחי.** שהמזקו שם פרס ועזניה לשפירי דהני נמי כתד סימן לתו ומתת ממיגס הן נתמרת ללא שכיחי פרס ועזניה שרו להא מסתמת לא מחזקינן להו ללא שכיחי ביזוי: (**תחותא**) **באות שבעופות.** עוף הלועק בלילה לוליט"ס בלע"ז: **באות שבשרצים.** טלפ"ת מרי מנשמת כמיני מד בעופות ומד בשרצים: **דבר הלמד מענינו.** לתד מי"ג מדות היא: **קיפוף.** ליפי"ט ולי נרסה שקורין קלב"ת שורי"ך שדומה לטלפת שבשרצים: **קורפדאי.** טלפ"ת: **רחמים.** מטר: **אמידי.** על שום דבר: **ועביד שרקרק.** כשהוא מלפלף נשמע כלומר שרקרק: **דאי יתיב אארעא.** ולימו עומד ללא יוסב ומלפלף סימן בשורט הוא: **אארעא.** שלין דרכו כן: **בי כרבא.** מריסה: **גללא.** מכן גלגל מן המרוס: **בדייא.** כמו בדלה בדלי ושקרן ולפיכך נקט: **העמקי וראשי יונים.** לקמיה מפרש: **אבו קמן קאי.** כיון דלמינהו נמי עורב קא מפרשא ליה ועורב קמת ללא יהבא ליה סימנת כי ניסו וכי בידו היה המנת לוחזו ומלמה זה עורב סמס היה לו לומר עורב זה עורב פלוני: **ממה מלא** נרמיס עמוקה וכן כל נבן ושמור נבשר נרמה הלבן עמוק כך בהרת לבנה היא: **בריש יוני.** לפני היוצים: **זה הנץ.** מלפרוי"ר: **בר חיריא.** שריקנא ושכח ליכא לשקשוי מלו קמן קלי להא לא קלמר למינהו זה נץ פלוני ס"מ מין לך קרוי נץ ללא שמד: **חסידות.** מחלקת מזוזותיה: **שמנאפת.** כמו המתנף כי (דברים ז) [ו]: נספר ויקרא כמיב ושת הלשה ושת המיה למיב: **אבוה דאמך.** רב מנן בר [ט]רבה שהיה ממוה לרב שמלא בעשרה יוחסין (קדושין דף פג:): **להשמפה למינה לשיה דויקרא למינה למינו לשורב למינהו לנץ: דאה.** דויקרא ולשה למשנה מורה לשת היא:

בת מזגא חמרא שריא [ט]**וסימנך יפה כח הבן מכח האב אמר רב יהודה שקיטנא אריכי שקי וסומקי שריא וסימנך מורזמא גוצי וסומקי אסירי וסימנך נגוס פסול אריכי שקי וירוקי אסירי וסימנך** [ב]**ירוקין פסולין אמר רב יהודה שלך זה** [ג]**השולה דגים מן הים דוכיפת שהודו כפות תניא נמי הכי דוכיפת שהודו כפות וזהו שהביא שמיר לבית המקדש ר' יוחנן כי הוה חזי שלך אמר** [א]**משפטיך תהום רבה כי הוה חזי נמלה אמר** [א]**צדקתך כהררי אל אמר אמימר לקני ובטני שריין שקנאי ובטנאי מקום שנהגו לאכול אוכלין מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין אטו במנהגא תליא מילתא אין ולא קשיא הא באתרא דשכיחי פרס ועזניה הא באתרא דלא שכיחי פרס ועזניה אמר אביי קואי וקקואי אסירי קקואתא שריא במערבא מלקו עילוה וקרו לה תחוותא ת"ר** [א] [ב]**תנשמת** [ז]**באות שבעופות אתה אומר באות שבעופות או אינו אלא באות שבשרצים אמרת צא ולמד מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מענינו במה הכתוב מדבר בעופות אף כאן בעופות תניא נמי גבי שרצים כה"ג תנשמת באות שבשרצים אתה אומר באות שבשרצים או אינו אלא באות שבעופות אמרת צא ולמד מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מענינו במה הכתוב מדבר בשרצים אף כאן בשרצים אמר אביי באות שבעופות קיפוף באות שבשרצים קורפדאי אמר רב יהודה קאת זו** [ה]**הקוק רחם זו שרקרק א"ר יוחנן למה נקרא שמו רחם כיון שבא רחם באו רחמים לעולם אמר רב ביבי בר אביי והוא דיתיב אמידי ועביד שרקרק וגמירי דאי יתיב אארעא ושריק אתא משיחא שנאמר** [ו]**אשרקה להם ואקבצם א"ל רב אדא בר שימי למר בר רב אידי והא ההוא דיתיב בי כרבא ושרק ואתא גלל אפסקיה למוחיה א"ל ההוא** [ח]**ביידא הוה ת"ר** [ט]**עורב זה עורב את כל** [י]**העורב להביא עורב העמקי למינו להביא בראשי יונים אמר מר עורב זה עורב אטו קמן קאי אלא אימא עורב זה עורב אוכמא וכן הוא אומר** [יא]**קווצותיו תלתלים שחורות כעורב העמקי** [יב]**חיוורא וכן הוא אומר** [יג]**ומראהו עמוק מן העור** [יד]**כמראה חמה העמוקה מן הצל ועורב הבא בראשי יונים אמר רב פפא לא תימא דאתי בריש יוני אלא דדמי ריישיה לדיונה ת"ר הנץ זה הנץ למינהו להביא את בר חיריא מאי בר חיריא אמר אביי שורינקא אמר רב יהודה החסידה זו דיה לבנה למה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם חברותיה האנפה זו דיה רגזנית למה נקרא שמה אנפה** (ו) **שמנאפת עם חברותיה אמר רב חנן בר רב חסדא אמר רב חסדא אמר רב חנן בריה דרבא אמר רב** [א]**עשרים וארבעה עופות טמאין הן א"ל רב חנן בר רב חסדא לרב חסדא דהיכא אי דויקרא עשרים הוו אי דמשנה תורה עשרים וחד הוו וכי תימא דאה דכתיבא בויקרא ולא כתיבא במשנה תורה שדייה עלייהו אכתי עשרין ותרין הוו אמר ליה הכי אמר אבוה דאמך משמיה דרב** [ז]**למינה למינו למינו** [ז]**למינהו הרי כאן ארבע אי הכי עשרין ושית הוו אמר אביי דאה וראה אחת היא דאי סלקא דעתך תרתי אינון מכדי**

הא באתרא דשכיחי פרס ועזניה. פירש הקונטרס דמתרת דשכיחי מיישינן מעוס לדמו לפרס ועזניה שמא מינס הוא וקשה לפס כן בכל דוכתא ליתסרו אלא נראה לפרש דודאי לאו ממיניהו הס אלא מתרת דשכיחי מיישינן מעוס לדמו לפרס ועזניה ומיתלפף הסס אבל מתרת אלא שכיחי ליכא למיתס למידי ושמו:

באות שבעופות קיפוף. שלשה מיני קיפוף הס אלו שהוא מתת שבעופות זהו מנשמת דלקתמר מתנשמת הוא מתת שבעופות ועוד יש כוס ויקוף דמתרגמינן קריף וקיפופא והוא ניהו לממרינן בהמפלפת (נדה דף נב.) דעיניהס הולכות לפניהס כשל אדם כמו קריף וקיפופא ובנרכות פרק הרואה (דף מ:) ממרינן כל מיני עופות יפים למעוס מוך מקריף וקיפופא ועוד יש קיפוף אחר שהוא מיה כלמנרי' נמי בפרק הרואה (ג"ז שם ע"ש) כל מיני מיות יפין למעוס מוך מן הפיל והקוף והקיפוף וכן בפ"ק דנכורות (דף ח.) המרי והדוב:

הגמר והקוף והקיפוף לשלש שניס:

הנץ זה הנין. הכא לא שייך למיפרך למעו קמן קלי דלקמר זה הנץ [י]להא לקמר זה הנץ זהו לומן שקורין נץ אבל לעיל דעורב העמקי נמי קרוי עורב שייך למפרך מה זה מפורש יותר מזה:

נין. פירש בקונטר' מפפרוי"ר ומי אפשר לומר כן להא נץ הוא מי"ט עופות ומינן דורסן לעיל ומזינן ליה למשפרוי"ר דריס בין לפירוש הקונטרס בין לפירוש ר"ס שבולע העוף ומוכלו מפייס וכמו כן טועין גבי נשר שקורין לייגל"ר ומינו לנשר יש לו ל' סימני טומאה ולייגל"ר יש לו לנצע יתירה וכן לשר דקורא הוא קוק"ו בנעו ומינו לשומו קוק"ו בחזקת טמא מחזקינן וקורא טהור הוא כלמוכח בפ' שילוח הקן (לקמן קלח: קמ:) דר' מליעזר מחייב בשילוח מפני שהוא טהור וכנגן לן פליגי מלא מבל מפני לרוחץ על בילים שמינן שלו מבל כולהו מודו לגופו טהור:

בת מזגא חמרא. זה שמה: **יפה כח הבן.** הלכה היא בפרק כל הנשבעין בשבועות (דף מא.): **שקיטנא.** שם העוף ויש הרבה שמין לומר שקוקיון: **מרוכין** וגופו מלוש שרי: **מורזמא.** שם עוף שהיה מוחזק להם בטהור ושוקיו מרוכין וגופו מלוש: **נגוס פסול.** כמומי בהמה בכורות (דף מה:): **ירוקין פסולין.** גיד נחמרו מעיה מן ליה במתניתין (לעיל דף נו.): **זה השולה דגים מן הים.** לימנו שוו בקיאי היא והוא עורב הים: **שהודו כפות.** כרבלתו עבה ודומה כמי שכפוה למוך הרחם וכפותה שם והוא עוף גדול כמרגנל [א] וקורין לו פוטו"ן שלגי"ם: **וזהו שהביא שמיר למקדש.** להא נגר טורח מתרגמינן ליה והוא מרגנולא נרא וגיטין בפרק מי שמתו (דף סח:) מפרש מלי עביד ליה למנגר ליה טוריא: **צדקתך כהררי אל.** לפיי' נמלה לית ליה חיותא כגדולה: **ומשפטיך אף בתהום רבה.** שמנמה שלך לשפוט ולעשות נקמתך בדגת היס להמית המזומנים למות. לשון מורי. ליענא מחריגא לנמלה הוא לומר לצדקתך כהררי אל שמזומנים מזומנין לה בלא טורח ועם מי שתתה נשפטו לתת דנו עד תהום רבה כגון שלך שטורח לנקם שם מזומנים: לקני וכטני שריין שקנאי ובטנאי מקום שנהגו לאכול אוכלין מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין אטו במנהגא תליא מילתא אין ולא קשיא הא באתרא דשכיחי פרס ועזניה הא באתרא דלא שכיחי פרס ועזניה אמר אביי קואי וקקואי אסירי קקואתא שריא במערבא מלקו עילוה וקרו לה תחוותא ת"ר** [א] [ב]**תנשמת** [ז]**באות שבעופות אתה אומר באות שבעופות או אינו אלא באות שבשרצים אמרת צא ולמד מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מענינו במה הכתוב מדבר בעופות אף כאן בעופות תניא נמי גבי שרצים כה"ג תנשמת באות שבשרצים אתה אומר באות שבשרצים או אינו אלא באות שבעופות אמרת צא ולמד מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מענינו במה הכתוב מדבר בשרצים אף כאן בשרצים אמר אביי באות שבעופות קיפוף באות שבשרצים קורפדאי אמר רב יהודה קאת זו** [ה]**הקוק רחם זו שרקרק א"ר יוחנן למה נקרא שמו רחם כיון שבא רחם באו רחמים לעולם אמר רב ביבי בר אביי והוא דיתיב אמידי ועביד שרקרק וגמירי דאי יתיב אארעא ושריק אתא משיחא שנאמר** [ו]**אשרקה להם ואקבצם א"ל רב אדא בר שימי למר בר רב אידי והא ההוא דיתיב בי כרבא ושרק ואתא גלל אפסקיה למוחיה א"ל ההוא** [ח]**ביידא הוה ת"ר** [ט]**עורב זה עורב את כל** [י]**העורב להביא עורב העמקי למינו להביא בראשי יונים אמר מר עורב זה עורב אטו קמן קאי אלא אימא עורב זה עורב אוכמא וכן הוא אומר** [יא]**קווצותיו תלתלים שחורות כעורב העמקי** [יב]**חיוורא וכן הוא אומר** [יג]**ומראהו עמוק מן העור** [יד]**כמראה חמה העמוקה מן הצל ועורב הבא בראשי יונים אמר רב פפא לא תימא דאתי בריש יוני אלא דדמי ריישיה לדיונה ת"ר הנץ זה הנץ למינהו להביא את בר חיריא מאי בר חיריא אמר אביי שורינקא אמר רב יהודה החסידה זו דיה לבנה למה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם חברותיה האנפה זו דיה רגזנית למה נקרא שמה אנפה** (ו) **שמנאפת עם חברותיה אמר רב חנן בר רב חסדא אמר רב חסדא אמר רב חנן בריה דרבא אמר רב** [א]**עשרים וארבעה עופות טמאין הן א"ל רב חנן בר רב חסדא לרב חסדא דהיכא אי דויקרא עשרים הוו אי דמשנה תורה עשרים וחד הוו וכי תימא דאה דכתיבא בויקרא ולא כתיבא במשנה תורה שדייה עלייהו אכתי עשרין ותרין הוו אמר ליה הכי אמר אבוה דאמך משמיה דרב** [ז]**למינה למינו למינו** [ז]**למינהו הרי כאן ארבע אי הכי עשרין ושית הוו אמר אביי דאה וראה אחת היא דאי סלקא דעתך תרתי אינון מכדי**

מכדי

[ט]**רבה אבוה דאמך.** רב מנן בר [ט]רבה שהיה ממוה לרב שמלא בעשרה יוחסין (קדושין דף פג:): **להשמפה למינה לשיה דויקרא למינה למינו לשורב למינהו לנץ: דאה.** דויקרא ולשה למשנה מורה לשת היא:

[ו] וְאֵת הַדָּאָה וְאֵת הָאַיָּה לְמִינָהּ: (ויקרא יג, טז) וְאֵת הַחַסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֵת הַדּוּכִיפַת וְאֵת הָעֲטַלֵּף: (ויקרא יא, יט) אֵת כָּל עֹרֵב לְמִינוֹ: (ויקרא יא, טו)

[ז] וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֵת הַתַּחְמָס וְאֵת הַשָּׁחַף וְאֶת הַנֵּץ לְמִינֵהוּ: (דברים יד, טו) **רש"י** ח] וַיְיָ הִתְאַנַּף בִּי עַל דִּבְרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבִלְתִּי עָבְרִי אֶת הַיַּרְדֵּן וּלְבִלְתִּי בֹּא אֶל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה: (דברים ד, כא)

הוקדש לעילוי נשמת מרת **זיסל נעמי חיה הרשברג** ע"ה ב"ר **שמעון** ז"ל נלב"ע כ"ג שבט ה'תש"נ

מסורת הש"ס

גמ' ט)[לעיל מט: שבועות מא.] **ג)**[לעיל נו.] **ג)**[חס כוונת התרגום ושלי נוטה רש"י במומס] **ד)**[בילקוט מיתח בואות ועניוך מיתח בואת וכרש"ל גרים בואת פי' מקום] **ס)**[גיר' העיון קיק כלמיתח שבת כא. עוף מתד יש וכו' ע"ש ערך קק ס'] **ו)**[בילקוט מיתח בדאה ועיין פרש"י לחכל ד"ה בזייל] **ז)**[גי' הי"ף כך ערוב זה עורב אוכמא את כל ערוב להביא עורב העמקי והבא בראשי יונים להמינו להביא את הזרזיר למינהו להביא סנונית לבנה וכ"ג רש"ל] **ם)**[ל' ערוב] **ט)**[עיין תוס' כתובות מט: ד"ה הא באתרא וכו'] **י)** [ב"ב פד. וש"נ] **רש"י יא)**[ל' רבא] **תוס' יב)**[ל' דסמ קמ"ר]

הגהות הב"ח

(ט) גמ' אחמה **שמאנפת** עם מבדומי כ"ל וכן בדס"י:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' תנשמת. ג"ב בערוך ערך מומיע כתב שהוא תרגום ירושלמי של מנשמת וכן מלמתי בתרגום יונתן פ' שמיני יעו"ש ועיין כאן בתוספות"ל פירש בשום מלשון מחוק:

הגהות מהר"י לנדא

א) רש"י ד"ה שהודו כפות וקורין לו פואו"ן שלביו"א. ג"ב דוקא זה שים לו שם לוי פואו"ן שלמי"ם היינו פואו"ן היעל שבל פואו"ן שתם גלי שם לוי הוא עוף טהור כמו שפי' רש"י לקמן קטז ע"ש טווסא פואו"ן:

הגהות

רש"י ד"ה אבו קמן. כיון דלמינו נמי בר'. כל"ל:
(ד"ה ב)

ד"ה אבוה דאמך. בר רבה שהיה חמוה דר"ח. ל"ל בר רבה:
(סלר הדורות לשל ס:)

תורה אור

גמ' א] צִדְקָתְךָ כְּהַרְרֵי אֵל מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה אָדָם וּבְהֵמָה תּוֹשִׁיעַ יְיָ:
(תהלים לו, ז)

ב] וְאֵת הַתִּנְשֶׁמֶת וְאֶת הַקָּאָת וְאֶת הָרָחָם:
(ויקרא יא, יח)

ג] אֲשֶׁרְקָה לָהֶם וַאֲקַבְּצֵם כִּי פְדִיתִים וְרָבוּ כְּמוֹ רָבוּ:
(זכריה י, ח)

ד] רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:
(שיר השירים ה, יא)

ה] וְרָאֵה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נָתֳקָהּ שָׂעָר לָבָן בַּבַּהֶרֶת וּמַרְאֶה עָמֹק מִן הָעוֹר צָרַעַת הוּא בַּמַּכְוֵה פָּרָחָה וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע צָרַעַת הוּא: (ויקרא יג, מג)

ו] וְאֶת הַיַּעֲנָה וְאֶת הַתַּחְמָס וְאֶת הַשָּׁחַף וְאֶת הַנֵּץ לְמִינֵהוּ: (דברים יד, טו)

ז] וְאֶת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת הַתַּחְמָס וְאֶת הַשָּׁחַף וְאֶת הַנֵּץ לְמִינֵהוּ: (דברים יד, טו)

ח] וַיְיָ הִתְאַנַּף בִּי עַל דִּבְרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבִלְתִּי עָבְרִי אֶת הַיַּרְדֵּן וּלְבִלְתִּי בֹּא אֶל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה: (דברים ד, כא)

מסכת זבים

פרק ד' המשך משנה ג'

עַל הַשְּׁדֵה, עַל הַתֶּבֶן וְעַל הַמִּגְדָּל, טְמֵאִין. רַבִּי נְחֶמְיָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מְטַהֲרִין בָּאֵלּוּ:

עין משפט נר מצוה

רמב א מיי' פ"ל מהלכות מאכלות אסורות הלכה יד:

פניני רש"י

במערבא. בארץ ישראל:
(שבת סה: ד"ה מערבא)

שעושה חסידות עם חברותיה. ...ולפי שמי נשים נשלו יפי הרע של מנופה ונקוח הרוח כדמיע ורוח בטפיפיסה היא נקוח הרוח ומנופה נלקה בעיני דלייק ליה מכנפי המסידה שעושה חסידות עם חברותיה לשון חבורה בהלו טרליפות (חולין קג.):
(קידושין מט: ד"ה החיפה)

רבינו גרשום

חמרא ובת שתיא חמרא. שמן של עופות. שהודו כפות שיש לו בראש כעין טוהס וכפות: כי הוה חזי נמלה אמר צדקתך כהררי אל כלו' שנושא משאוי עליו גדול ממנו: כי הוה חזי שלך אמר משפטיך תהום רבה כלומר שמביא מזוניותיו מתהום רבה: לקני ובטני שם עופות: הא באתרא דשכיחי פרס ועזניה כו' כלומר פרס ועזניה אית בהו חד סימן וטמא והכי קאמר היכי דשכיחי פרס ועזניה אין אוכלין משקנאי ובטנאי דהן יש להן ס' אחד שאין דורסין וגזרינן בהו משום פרס ועזניה: במערבא מנגדין עלייהו על ככקיאתא. כיון שבאה [רחם] באו רחמים לעולם אלו גשמים: ההוא בדאה הוה כלומר לא היתה רחמה ממש: כמראה חמה עמוקה מן הצל: [ט]בן ח' ההדיא שאיד נקא באות שבעופות ייוטא בלע"ז שפורחת בלילה ולא ביום. אי שכרתי טַלָּפָא: שמנאפת על חברותיה לשון אף וחרון.

ט) נרמה דל"ל מלו כר מיניט שוויקנק: בלום שבעופות יוטא בלע"ז בלום שבשרלים עלפת.